

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток"
включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ЛКС Центр
Видавництво ТОВ «ЛКС-центр»

Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2017

УДК: 364.01

О. І. Котикова,

*д. е. н., професор, завідувача кафедрою економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

М. М. Бабич,

*к. е. н., доцент, докторант кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

О. І. Kotykova,

doctor of economics, professor, head of the department of business economics, Mykolayiv natsional agrarian university, Mykolaiv

М. М. Babych,

*PhD, assistant professor, the doctoral student of department of business of economy
Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv*

IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN EXPERIENCE OF SOCIAL INCLUSION AS AN ELEMENT OF SOCIAL REGIONAL POLICY

Статтю присвячено питанню подальшої євроінтеграції українського суспільства та окресленню орієнтирів формування соціальної політики регіону на засадах соціальної інклюзії населення. З цією метою досліджено результативність соціальної регіональної політики через показники соціального захисту населення Миколаївської області, зокрема, проаналізовано: динаміку, склад та структуру індикаторів державних соціальних стандартів, гарантій та допомоги; рівень організації соціально-побутового та медичного обслуговування громадян похилого віку, інвалідів, хворих, інших громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах; діяльність закладів соціального захисту бездомних громадян. На основі прогресивного досвіду соціальної політики країн ЄС запропоновано вдосконалення соціальної регіональної політики шляхом стимулювання соціально відторгнутих категорій населення до виходу зі стану утримання за рахунок збільшення обсягу доходів, які не підпадають під облік під час працевлаштування.

The article is devoted to the issue of further European integration of Ukrainian society and the elaboration of guidelines for the formation of the social policy of the region on the basis of social inclusion of the population. To this end, the effectiveness of social regional policy through the indicators of social protection of the population of the Mykolayiv region was investigated, in particular, the dynamics, composition and structure of indicators of state social standards, guarantees and assistance were analyzed; The level of organization of social-household and medical services for the elderly, invalids, patients, other citizens who are in difficult living conditions; Activities of social protection institutions for homeless people. On the basis of the progressive experience of the social policy of the EU countries, the improvement of social regional policy was proposed through the promotion of socially excluded categories of the population before leaving the state of affairs by increasing the amount of incomes that were not accounted for during employment.

Ключові слова: *соціальна інклюзія, соціальна політика, соціальний захист, соціальна допомога, соціальні гарантії.*

Key words: *social inclusion, social policy, social protection, social assistance, social guarantees.*

Постановка проблеми. Процеси сучасної міжнародної (і зокрема — європейської) інтеграції України тісно пов'язані зі змінами не лише системи національного законодавства в частині його адаптації до принципів та норм міжнародного і європейського права, а й з докорінним переглядом самих основ правового забезпечення державного управління у найважливіших сферах життєдіяльності і розвитку суспільства. Очевидно, що однією з найважливіших сфер суспільного життя є соціальна сфера, що тісно пов'язана з питаннями соціального забезпечення і соціального захисту громадян. З цього погляду наближення України до європейських стандартів життя прямо передбачає й удосконалення системи державного управління соціальним захистом громадян [1].

На вимогу дотримання соціальних принципів Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони набуває своєї актуальності питання подальшої імплементації європейських практик соціальної інклюзії населення на засадах удосконалення інституту соціальної політики України з підвищенням ефективності соціальних програм з урахуванням вимог, зазначених у главі 21 «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей». Посилюється важливість забезпечення соціальних гарантій відповідно до зобов'язань України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Міжнародної організації праці № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення та Європейського кодексу соціального забезпечення [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники проблематики ефективної реалізації політики соціального захисту виокремлюють різні підходи. Серед наукових праць, в яких розкриваються теоретико-методологічні аспекти соціальної політики, здійснюється порівняльний аналіз моделей соціального захисту в європейських країнах, встановлюється міра впливу факторів на розвиток сучасних систем соціального захисту, слід виділити дослідження таких авторів, як: Дж. Бьюкенен, А. Вокер, М. Філдстейн, Т. Ганслі, Н. Болотіна, В. Єлагін, І. Ледях, Е. Лібанова, М. Москаленко, С. Корецька, Т. Семигіна, В. Скуратівський, Л. Церкасевиц, П. Шевчук, І. Ярошенко та ін.

Слід зауважити, що в українській науковій думці, як і у свідомості переважної більшості населення, не прослідковується чітка позиція відносно реалізації принципів соціальної інклюзії. Разом з тим, порівняльний аналіз індикаторів людського та економічного розвитку в європейських країнах та Україні переконливо свідчить на користь соціальних програм, якими передбачено створення системи соціальних послуг, спрямованих на соціальне залучення (інклюзію), що має знаходити своє відображення в національній стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Постановка завдання. Оцінка результативності соціальної регіональної політики через показники соціального захисту населення з метою обґрунтування пріоритетів її удосконалення на засадах реалізації принципів соціальної інклюзії населення в європейських країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових напрямів соціальної інклюзії є соціальний захист населення, який є найважливішим завданням соціальної політики держави. Стаття 46 Конституції України визначає: "Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом".

Перш за все, слід відзначити, що в ЄС діє Комітет соціального захисту Європейського Союзу (СПС), створений відповідно до статті 160 Договору про функціонування ЄС (SFEU). Даний Комітет консультує інституції ЄС з усіх аспектів політики соціального захисту та відіграє ключову роль у здійсненні моніторингу ефективності політики соціального захисту країн ЄС. Крім того, даний Комітет: контролює соціальні умови в ЄС та розробляє політику соціального захисту в країнах-членах, звітує про соціальну інтеграцію, охорону здоров'я, тривалу допомогу та пенсії та соціальним відкритим методом координації; сприяє обговоренню та узгодженню політичних підходів між національними урядами та Комісією, готує дискусії Ради з питань соціального захисту та рекомендацій щодо конкретних країн, готує звіти та висновки за власною ініціативою або на прохання Ради або Комісії.

В Україні немає органу, схожого за своїми функціями до Комітету соціального захисту Європейського Союзу, а моніторинг ефективності політики соціального захисту населення країни проводиться, переважно, науковцями за даними офіційної статистики. Відтак дослідження стану соціального захисту населення Миколаївської області нами проведено за наявними офіційними статистичними даними.

На кінець 2015р., за оцінкою, у регіоні проживало 253,1 тис. осіб у віці 60 років і старше (на 0,7% більше, ніж на кінець 2014р.), з яких 163 тис. (64,4%) – жінки. За даними переписів населення, Миколаївська область уже в 1959р. була на порозі демографічної старості, оскільки 11,2% загальної кількості населення склали особи старше 60 років. У 1970р. цей показник збільшився до 14,1%, у 1989р. склав 16,6%, у 2001р. – 19,8%. У подальшому частка осіб віком 60 років і старше у загальній чисельності населення невпинно зростала і у 2015р. сягнула 21,9%.

За даними департаменту фінансів облдержадміністрації, у 2015р. фінансування місцевих бюджетів на соціальний захист і соціальне забезпечення склало 1982,6 млн. грн, що на 21,8% більше ніж у 2014р. (рис. 1).

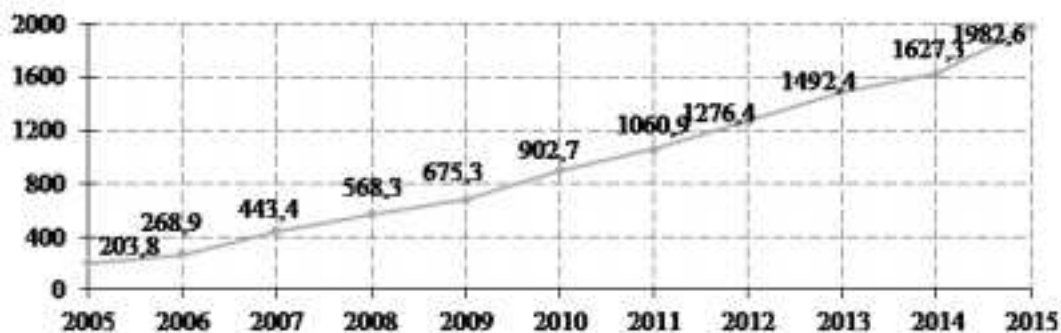

Рис. 1. Витатки зведених місцевих бюджетів Миколаївської області на соціальний захист та соціальне забезпечення (загальний та спеціальний фонди)

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Теж саме можна відзначити і про державні соціальні стандарти і гарантії (табл. 1). При чому темпи зростання, починаючи з 2011 року, за всіма показниками практично однакові.

Таблиця 1.
Державні соціальні стандарти і гарантії

Показник	2000р.	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Прожитковий мінімум на одну особу у розрахунку на місяць, грн	270	423	875	953	1095	1176	1176	1330
у % до попереднього року	...	156,7	206,9	108,9	114,9	107,4	100,0	113,1
Мінімальна заробітна плата, грн	118	332	922	1004	1134	1218	1218	1378
у % до попереднього року	...	281,4	277,7	108,9	112,9	107,4	100,0	113,1
Мінімальна пенсія за віком, грн	55	332	734	800	884	949	949	1074
у % до попереднього року	...	603,6	221,1	109,0	110,5	107,4	100,0	113,2

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Традиційно, більша частка витрат, пов'язана з витратами на пенсійне забезпечення. Значна частка витрат на пенсійне забезпечення є характерною ознакою багатьох країн Європи, наслідком чого стало збільшення віку виходу на пенсію. Низьким порівняно з країнам ЄС є рівень соціальної допомоги в разі хвороби та медичного забезпечення в Україні. Станом на 2013 р. найвищі показники були в Хорватії та Нідерландах (35,4% та 34,9%), найнижчі – у Данії та на Кіпрі (20,2% та 20,6%) [2].

За даними табл. 2 співвідношення середнього розміру призначених пенсій та прожиткового мінімуму у 2015 році склало 121,0 %, що більше, порівняно з 2000 та 2005 роками, але менше, порівняно з 2010-2014 роками.

Таблиця 2.
Співвідношення середнього розміру призначених місячних пенсій та прожиткового мінімуму

Показник	2000р.	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Середній розмір призначених пенсій пенсіонерів області, грн	80	392	1081	1177	1386	1437	1502	1609
у % до попереднього року	...	490,0	275,8	108,9	117,8	103,7	104,5	107,1
Розмір пенсії у % до:								
до прожиткового мінімуму на 1 особу	29,6	92,7	123,5	123,5	126,6	122,2	127,7	121,0
до прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність	36,9	118,1	147,3	147,1	155,0	151,4	158,3	149,8

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

На початок 2016р., за даними Пенсійного фонду, Міністерства соціальної політики України та Міністерства охорони здоров'я України, у регіоні налічувалось 66,4 тис. інвалідів, у тому числі 55 тис. пенсіонерів-інвалідів (табл. 3). На кожну 1000 жителів припадало у середньому 57 інвалідів (по Україні – 61). Серед інвалідів 9,7% віднесено до першої групи, 29,4% – до другої, 54% – до третьої і 6,9% склали діти-інваліди.

Таблиця 3.
Кількість пенсіонерів-інвалідів у Миколаївській області

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Усього	56930	59531	55424	56530	55616	55548
у тому числі:						
I групи	6607	7237	5234	5303	5200	5121
II групи	25254	24759	21212	20707	19722	19034
III групи	20426	24016	28428	30067	30339	31120
діти-інваліди до 18 років	4643	3519	550	453	355	273
Кількість пенсіонерів-інвалідів у розрахунку на:						
1000 населення	44	49	47	48	47	48
1000 пенсіонерів	160	170	160	161	161	163

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Ратифікація Верховною Радою України 16 грудня 2009 р. Конвенції ООН про права інвалідів підвищила актуальність перед державою та українським суспільством питання вдосконалення інституціонального забезпечення реалізації прав людей з інвалідністю та їх реабілітації. Однак соціальний захист є статтею витрат із найнижчим значенням, що не вписується в межі витрат по країнах Європи (від Кіпру та Мальти (3,3% та 3,9%) до Хорватії та Данії (17,0 та 13,1)) [3, с. 5-12].

Однією з надійних форм соціального захисту громадян похилого віку, інвалідів, хворих, інших громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах, є організація їх соціально-побутового та медичного обслуговування через мережу інтернатних установ, територіальних центрів і відділень соціальної допомоги, яка постійно удосконалюється.

На 1 січня 2016р. в області функціонувало 10 будинків-інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів (дорослих і дітей) на 1553 місця, в яких на повному державному забезпеченні утримувалось 1484 особи.

Як свідчать дані таблиці 4, у динаміці показники кількості будинків-інтернатів не змінилась, при цьому кількість обслугованих громадян похилого віку та інвалідів (дорослих та дітей і молоді) за вказаний період збільшилась на 115 осіб або 8,4 %. Хоча варто зазначити, що кількість місць у будинках-інтернатах для дорослих також зросла на 136 місць або 9,6 %.

Таблиця 4.
Будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів (дорослих та дітей і молоді) системи Мінсоцполітики

Показник	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2015р.
Кількість будинків-інтернатів, од	10	10	10	10	10	10
для дорослих	9	9	9	9	9	9
для дітей і молоді	1	1	1	1	1	1
У них місць, од	1417	1542	1553	1553	1553	1553
у % до 2000 року	100,0	108,8	109,6	109,6	109,6	109,6
для дорослих	1312	1437	1473	1473	1473	1473
для дітей і молоді	105	105	80	80	80	80
Кількість обслугованих громадян похилого віку та інвалідів (дорослих та дітей і молоді), осіб	1369	1523	1509	1500	1474	1484
у % до 2000 року	100,0	111,2	110,2	109,6	107,7	108,4
для дорослих	1274	1422	1442	1435	1413	1423
для дітей і молоді	95	101	67	65	61	61

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Як альтернатива стаціонарним установам, організовано соціальне обслуговування для громадян похилого віку, інвалідів, хворих, інших громадян вдома.

З цієї метою створено 24 територіальні центри соціального обслуговування, які мають 129 підрозділів, у тому числі: 28 відділень соціальної допомоги вдома, 29 відділень соціально-побутової адаптації, 20 стаціонарних відділень для постійного або тимчасового проживання, 16 відділень соціально-медичних послуг, 25 відділень організації надання адресних грошової та натуральної допомоги та 11 інших підрозділів (відділень реабілітації дітей-інвалідів, пунктів прокату засобів реабілітації) (табл. 5).

У 2015р. органами соціального захисту населення обслуговано 78,5 тис. таких громадян, переважна їх більшість (50,8 тис.) жителі сільської місцевості. Це уразлива в Україні категорія громадян.

Таблиця 5.
Обслуговування громадян похилого віку, інвалідів, хворих, інших громадян, які перебувають у складних життєвих

обставах і потребують соціального обслуговування, у 2015 році

Показник	Територіальні центри соціального обслуговування	у тому числі у сільській місцевості	Усього обслуговано, осіб	у тому числі у сільській місцевості
Кількість територіальних центрів соціального обслуговування, од	24	х	х	х
Усього відділень, од	129	74	78493	50827
соціальної допомоги вдома	28	15	7155	3766
соціально-побутової адаптації	29	16	37139	29756
соціально-медичних послуг	16	6	9219	4298
стаціонарних для постійного або тимчасового проживання	20	16	456	405
організації надання адресної допомоги	25	14	24068	12353
інших підрозділів територіальних центрів	11	7	456	249

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Зміна ролі держави у напрямі регулювання системи інституційних взаємодій задається передусім необхідністю ефективного менеджменту на всіх рівнях реалізації заходів соціальної політики, що виявляється у спробах створення додаткової, недержавної інституційної підсистеми соціальної підтримки. Головна особливість сучасного етапу – пошук і розвиток адекватних ринковим умовам технологій взаємодії державних (тих, які «традиційно» займаються вирішенням соціальних проблем) і недержавних структур (неурядових організацій, альтернативних ініціатив, добродійних проєктів), котрі забезпечують нову якість управління в соціальній сфері, – управління гнучкішою, динамічнішою, реалізованою за принципом «мережевої» дії та зорієнтованою насамперед на ресурсозберігання [4].

Привертає до себе увагу робота закладів з такою категорією громадян, як бездомні та ті, що звільнені з місць позбавлення волі. Упродовж 2015р. центром (відділенням) реінтеграції обліку для бездомних громадян обслуговано 207 осіб, з яких 78,7% – працездатні громадяни працездатного віку, 24,6% – звільнені з місць позбавлення волі, 15,5% – інваліди, 15% – громадяни похилого віку (табл. 6).

Таблиця 6.
Діяльність закладів соціального захисту бездомних громадян у Миколаївській області

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Кількість закладів	1	1	1	1	1	1
центр реінтеграції (притулок)	1	1	1	1	1	1
У ньому ліжок-місць	50	50	50	50	50	50
Кількість обслугованих – усього, осіб	285	250	248	231	224	207
з них: жінок	–	–	–	–	–	–
працездатних громадян працездатного віку	183	91	89	104	163	163
громадян з дітьми	–	–	–	–	–	–
звільнених з місць позбавлення волі	132	85	78	86	66	51
громадян похилого віку	43	33	31	27	33	31
інвалідів	59	41	53	30	28	32
Із загальної кількості обслугованих						
- надано соціально-побутові послуги						
ночівля	285	250	248	231	224	207
харчування	285	250	248	231	224	207
одяг, взуття	285	250	248	231	224	207
- надано інформаційні послуги	285	250	248	231	224	207
- направлено до органів праці та соціального захисту населення – усього	18	14	24	13	16	22
- надано допомогу у відновленні документів	38	37	14	15	17	24
- надано допомогу у працевлаштуванні						
звернулося – усього	183	125	198	96	53	16
з них працевлаштовано	183	125	198	94	53	16

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Ці установи надавали громадянам допомогу у відновленні документів, тимчасовій реєстрації, працевлаштуванні, одержанні житла тощо.

Неможна не звернути увагу на такий значний показник питомої ваги працездатних громадян працездатного віку, які відносяться до категорії бездомних громадян. Слід також відмітити, що до 2012 року динаміка індикатора була спадаючою, а з 2012 року – знову почала зростати.

На кінець 2015р. на обліку в службі у справах дітей облдержадміністрації перебувало 3,4 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Торік статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, надано 471 дитині. Під опікою перебувало 2,3 тис. дітей (рис. 2).

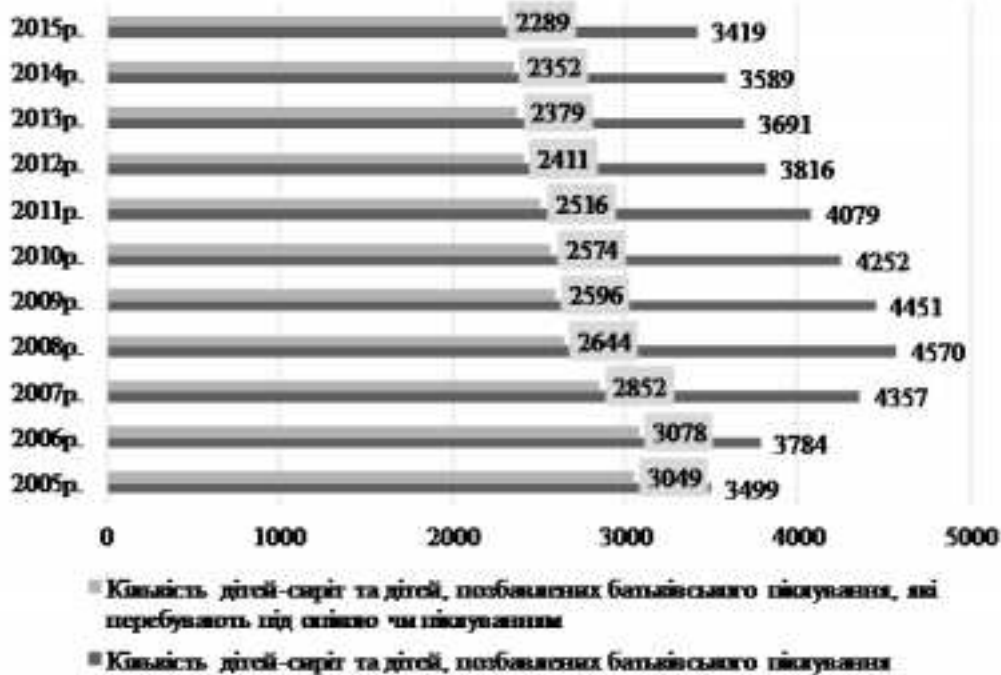

Рис. 2. Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у Миколаївській області, осіб

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

У 2015 році у регіоні працювало 35 будинків сімейного типу (з 207 вихованцями) і 173 прийомні сім'ї (з 341 вихованцем) (табл. 7). Працювало 5 центрів соціально-психологічної реабілітації, в яких перебувало 637 дітей.

Таблиця 7.
Дитячі будинки сімейного типу і прийомні сім'ї

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Кількість дитячих будинків сімейного типу	15	15	23	30	34	35
у них дітей						
з категорії вихованців	96	99	141	180	202	207
рідних (включаючи усиновлених)	30	21	26	34	35	36
під опікою чи піклуванням	2	2	3	9	10	9
Кількість прийомних сімей	121	135	151	169	174	173
у них вихованців						
з категорії прийомних	240	255	282	327	344	341
рідних (включаючи усиновлених)	92	78	96	84	81	80
під опікою чи піклуванням	11	9	13	13	10	9

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Важливим напрямком соціальної політики Уряду є державне регулювання, перерозподіл доходів з метою посилення соціальних гарантій найбільш незахищеним верствам населення. На початок 2016р. цільову грошову допомогу одержувало 8,7 тис. непрацездатних громадян із мінімальними доходами. Середній її розмір становив 42,86 грн (табл. 8).

Таблиця 8.
Надання цільової грошової допомоги непрацездатним громадянам із мінімальними доходами органами Пенсійного фонду

Показник	2000р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Кількість осіб, яким призначено допомогу – усього	82719	10544	10114	10001	9769	9336	8738
у % до попереднього року	...	12,7	95,9	98,9	97,7	95,6	93,6
Середній розмір місячної допомоги одній особі, грн	13,77	43,38	43,29	43,28	43,19	43,08	42,86
у % до попереднього року	...	315,0	99,8	100,0	99,8	99,7	99,5

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Упродовж 2015р. 7,5 тис. громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах, одержали від органів соціального захисту населення адресну грошову допомогу (табл. 9).

Середній розмір адресної грошової допомоги малозабезпеченим громадянам склав 627 грн (у 2,6 раза більше ніж у 2014р.), середній розмір адресної натуральної допомоги – 122,7 грн (на 16,2% менше).

Таблиця 9.
Надання цільової допомоги непрацездатним громадянам із мінімальними доходами органами Пенсійного фонду

Показник	Усього, осіб	Сума наданої допомоги, тис. грн		
		загальна сума	з місцевих бюджетів	з позабюджетних коштів
Виявлено громадян, які потребували допомоги	50019	x	x	x
Надано адресної грошової допомоги	7522	4716,20	2264,95	2451,25
Надано адресної натуральної допомоги	35584	4365,12	1579,99	2785,13

у т. ч.: гарячих обідів	3293	1855,35	31,05	1824,30
продовольчих товарів	11357	2467,80	470,71	1997,09
ліків, предметів медичного призначення	2244	552,40	440,63	111,77

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам на початок 2016р. одержувало 2,8 тис. осіб (на 17,3% більше ніж рік тому) (табл. 10). Загальна сума призначеної місячної допомоги з урахуванням надбавок, підвищень та сум індексації становила 3 млн. грн, а середній її розмір – 1065,67 грн. У порівнянні з 2014р. на 4,6% зменшилась сума державної допомоги сім'ям з дітьми і склала 816,3 млн. грн.

Таблиця 10.

Надання органами соціального захисту населення окремих видів державної допомоги сім'ям з дітьми у 2015 році

Показник	Кількість, осіб		Кількість виплат допомоги	Сума допомоги, тис. грн	Середній розмір допомоги, грн
	одержувачів допомоги	дітей			
Усього	х	х	941790	816343,2	х
Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами	7646	х	7646	10515,1	1375,24
Допомога при народженні дитини	11779	13500	453651	597322,6	1316,70
одноразова	х	х	12709	131156,9	10320,00
щомісячна	х	х	440942	466165,7	1057,20
Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування	2230	1926	25790	58085,9	2252,26
Допомога на дітей самотнім особам	5617	29988	387519	140195,1	361,78
Допомога при усиновленні дитини	51	71	1381	1669,9	1209,20
одноразова	х	х	51	526,3	10320,00
щомісячна	х	х	1330	1143,6	859,85

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

За державною соціальною допомогою у 2015р. звернулись 33,7 тис. малозабезпечених сімей (на 18,4% більше ніж у попередньому році), призначено їй 30,9 тис., середній розмір призначеної допомоги склав 1889,59 грн (табл. 11). Слід відмітити, що найвищим рівень середньої призначеної соціальної допомоги був у 2013 році, а кількість сімей, яким призначено допомогу, - у 2015 році.

Таблиця 11.

Надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям у Миколаївській області

Показник	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Кількість сімей:							
які звернулись за допомогою	38860	11479	11381	15614	23317	28441	33671
яким призначено допомогу	37078	11279	9181	12025	18182	23290	30928
Сума допомоги, тис. грн	7214,7	7648,8	8280,5	15340,3	36518,9	34250,4	58441,1
Середній розмір допомоги, грн	194,58	678,15	901,92	1275,70	2008,50	1470,61	1889,59

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Упродовж 2015р. субсидії населенню на відшкодування оплати житлово-комунальних послуг призначено 140 тис. сімей (на 47,0 % більше, порівняно з 2000 роком) на загальну суму 45,3 млн. грн, що в середньому на одне домогосподарство складає 323,47 грн (на 719,7 % більше, порівняно з 2000 роком) (табл. 13).

Таблиця 13.

Надання населенню субсидій на відшкодування оплати житлово-комунальних послуг

Показник	2000р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Кількість домогосподарств, які звернулись за субсидіями, тис.	102,0	46,6	33,7	29,3	25,7	31,6	149,9
у % до 2000 року	100,0	45,7	33,0	28,7	25,2	31,0	147,0
Кількість домогосподарств, яким призначено субсидії, тис.	97,5	26,8	33,7	27,8	24,4	25,1	140,0
у % до 2000 року	100,0	27,5	34,6	28,5	25,0	25,7	143,6
Сума субсидій – усього, тис. грн	3847,2	1874,2	2900,7	2416,2	1991,8	3659,7	45285,6
- в середньому на одне домогосподарство, грн	39,46	69,93	86,07	86,91	81,63	145,80	323,47
у % до 2000 року	100,0	177,2	218,1	220,3	206,9	369,5	819,7

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Звіти Комітет соціального захисту Європейського Союзу підтверджують факт подібності проблем соціального захисту та забезпечення в Україні та країнах ЄС. В ЄС вирішення питань у цій сфері відбувається на засадах соціальної інклюзії населення, яка включає дві складові: координацію соціального забезпечення та модернізацію соціального захисту (табл. 14).

Таблиця 14.

Координація соціального забезпечення та модернізацію соціального захисту в ЄС

Складові	Зміст
	<i>Координація систем соціального забезпечення</i>
Програми, що сприяють розвитку мікрофінансування в ЄС	З 2010 року Європейський Союз створив програми, спрямовані на розвиток мікрофінансування в Європі та надання кредитів людям, а деяким підприємствам важко отримати доступ до звичайних кредитів.

<u>Боротьба з шахрайством у сфері соціального захисту та незаконною роботою (Кодекс поведінки)</u>	Метою Постанови є боротьба з транснаціональним шахрайством у сфері соціального захисту та незаконною роботою. Вона пропонує заходи та процедури для держав-членів щодо співпраці та взаємного надання адміністративної допомоги.
<u>Європейська картка медичного страхування</u>	Картка дозволяє тимчасово перебувати в іншій країні ЄС, щоб скористатися спрощеними процедурами компенсації за будь-яку медичну допомогу, яку вони можуть отримати.
<u>Охорона здоров'я в інших країнах ЄС – права пацієнтів</u>	Директива визначає умови, за яких пацієнт може переїхати в іншу країну ЄС, щоб отримати безпечну і якісну медичну допомогу, і відшкодувати витрати за допомогою власної схеми медичного страхування.
<u>Координація систем соціального забезпечення</u>	Країни ЄС приймають рішення щодо таких аспектів, як бенефіціари, їх системи соціального забезпечення, рівні пільг і умови отримання дозволу. Це положення не замінює національні системи.
<i>Модернізація соціального захисту</i>	
<u>Гнучка безпека</u>	<u>Загальні принципи забезпечення гнучкості – COM (2007) 359 final</u>
<u>Посилення відкритого методу координації для соціального захисту та соціальної інтеграції</u>	У цьому повідомленні визначено сфери, в яких можуть бути посилені цілі, методи та видимість. Ця реформа повинна давати можливість консолідації та більш повного використання потенціалу ВМК з метою підвищення соціальної єдності та солідарності в Європейському Союзі (ЄС).
<u>Спільний звіт про соціальний захист та соціальну інтеграцію</u>	У цьому звіті викладено основні виклики, які необхідно подолати, з метою досягнення цілей, визначених Лісабонською стратегією, у сферах соціального захисту, пенсійних схем та боротьби з відчуженням.
<u>Комплексний підхід</u>	Європейська комісія представляє це повідомлення з метою вирішення основної проблеми сприяння більш ефективному стимулюванню роботи у системах соціального захисту.
<u>Узгоджена стратегія модернізації соціального захисту</u>	З метою посилення існуючої співпраці та прийняття спільного політичного бачення соціального захисту в ЄС Комісія висуває узгоджену стратегію для допомоги державам-членам у цій сфері.
<u>Упорядкування відкритої координації у сфері соціального захисту</u>	З метою підвищення вартості методів координації політики та процесів держав-членів у соціальній сфері Комісія представляє повідомлення, спрямоване на раціоналізацію відкритого методу координації.
<u>Європейська система інтегрованої статистики соціального захисту</u>	Це Положення встановлює ЄСІССЗ. Ця система забезпечує правову базу, спрямовану на підвищення корисності поточних зборів даних з точки зору своєчасності, охоплення та порівнянності.

Джерело: складено за даними EUR-Lex (доступ до законодавства ЄС)

Висновки. На людський розвиток в Україні впливає велика кількість дестабілізуючих чинників і невизначеності, що істотно підвищує рівень соціального ризику для людей стати відторгненими. Суттєвими факторами підвищення ризику соціального відторгнення є наявність утриманців (пенсіонерів, дітей, безробітних): за рахунок збільшення чисельності утриманців із числа безробітних збільшується навантаження працюючих членів домогосподарства, що формує передумови соціальної ексклюзії.

Вирішити дану проблему можна скориставшись досвідом європейських країн – через використання нових інституційних структур у сфері соціальної політики, що дозволяють використовувати нові соціальні ініціативи й благодійну допомогу від бізнесу. Мова йде про значне розширення змісту та обсягів соціальної підтримки населення завдяки мережевому охопленню цією підтримкою соціальних груп, які не задіяні традиційними формами.

Література.

1. Калюжна Н. М. Розвиток національного законодавства у сфері державного управління соціальним захистом в аспекті європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Н. М. Калюжна // Наукові праці МАУП. – 2012. – Вип. 4. – С. 94-99. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2012_4_19
2. Перебудова Т. В. Соціальна інклюзія як елемент соціальної політики: європейські уроки для України [Електронний ресурс] / Т. В. Перебудова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – Вип. 19. – С. 98-102. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_19_22
3. Національні рахунки соціального захисту (НРСЗ) України у 2014 році: Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України / Відп. за вип. О.О. Кармазіна. – Київ, 2016. – С. 10.
4. Ярова Л. Креативний досвід європейських країн у політичній практиці поєднання понять «соціальна держава» і «соціальний менеджмент» / Л. Ярова // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. – 2013. – Випуск 3. – С. 257-264.

References.

1. Kaliuzhna, N. M. (2012), "Development of national legislation in the field of public administration in the field of social protection in the aspect of European integration", *Naukovi pratsi MAUP*, vol. 4, pp. 94-99.
2. Perehudova, T. V. (2016), "Social Inclusion as an Element of Social Policy: European Lessons for Ukraine", *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 19, pp. 98-102.
3. State Statistics Service of Ukraine (2016), "National Accounts of Social Protection (NRCP) of Ukraine in 2014. Statistical bulletin" [National Accounts of Social Protection (NRCP) of Ukraine in 2014. Statistical bulletin], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.
4. Yarova, L. (2013), "The creative experience of European countries in the political practice of combining the notions of "social state" and "social management", *Visnyk Lvivskoho universytetu*, vol. 3, pp. 257-264.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вропу.